

۱۹۹۸

برای غرض...

۵۲/۱/۲۰

دانشگاه طو ایــــران

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

پایان نامه

برای دریافت درجه لیسانس

موضوع

تغییرات تعاونی کشاورزی در فعالیت های

شرکت های تعاونی روستائــــی

براهننامــــی

دکتر مظهری

کرد آورنده

حسین مجتاد

۱۹۹۸

تقدیم ہے :

پدرم کہ تمام زندگی خود را صرف بہ نصیر

رسانیدن من کرد .

مادرم کہ ہمیشہ یار و یارمن است .

همسرم ، کہ شریک زندگی من است .

دوستم اکبر ، کہ در مراحل سخت زندگی

یار و یارمن بود .

مؤلف	مباحث
صعود کیهان	۱- جغرافیای اقتصادی ایران
دکتر احمد هومن	۲- اقتصاد کشاورزی ایران
خانم ك س لحتون	۳- مالك و زارع
سازمان برنامه تیرماه ۴۹	۴- برنامه ریزی در ایران
مهندس س منوچهر روحید ی	۵- آب و آبیاری در ایران
سازمان برنامه تیرماه ۴۶	۶- گزارش و ترازنامه بانک تعاونی کشاورزی
سال ۱۳۳۹	۷- گزارش و ترازنامه بانک تعاونی کشاورزی
سال ۱۳۴۰	۸- " " " "
سال ۱۳۴۱	۹- " " " "
سال ۱۳۴۲	۱۰- " " " "
سال ۱۳۴۳	۱۱- " " " "
سال ۱۳۴۴	۱۲- " " " "
سال ۱۳۴۵	۱۳- " " " "
سال ۱۳۴۶	۱۴- " " " "
سال ۱۳۴۷	۱۵- " " " "
سال ۱۳۴۸	۱۶- " " " "
سال ۱۳۴۹	۱۷- " " " "
سال ۱۳۵۰	۱۸- گزارشها و ترازنامه های بانک مرکزی ایران
از سال ۴۰ الی ۱۳۵۰	

الف

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
	مقدمه
۱	بخش اول : اوضاع کشاورزی ایران قدیم
۱	فصل اول : کشاورزی در ایران
۹	فصل دوم : مالکیت و وضع اراضی مزروعی در ایران
	رابطه مالک و زارع و نحوه تقسیم
	محصول .
۳۰	فصل سوم : آب و آبیاری در ایران
۴۰	فصل چهارم : اعتبارات کشاورزی
۴۳	فصل پنجم : ماشین آلات کشاورزی و فعالیت
	در زمینه روستایی .
	بخش دوم :
۴۹	بانک تعاونی کشاورزی ایران

ب

صفحه

عنوان

بخش سوم :

۸۶	شرکتهای تعاونی قبل و بعد از اصلاحات ارضی .
۸۶	فصل اول : شرکتهای تعاونی قبل از اصلاحات ارضی
۹۲	فصل دوم : شرکتهای تعاونی بعد از اصلاحات ارضی

بخش چهارم :

۱۳۰	نتیجه
۱۳۰	ضمیمه
۱۳۸	حاشیه

XXXXXXXXXX

فهرست نمودارها

شماره	عنوان
۱	۱- تولید ناخالص ملی برحسب مناطق شهری روستایی .
۲	۲- نمودار هزینه متوسط آب تهیه شده برای هر هکتار، اجرای پروژه های سد سازی در طول برنامه های دوم، سوم، و چهارم عمرانی کشور .
۳	۳- نمودار سود ویژه بانک تعاونی کشاورزی ایران از سال ۱۳۴۰ به بعد .
۴	۴- نمودار درآمد و هزینه بانک تعاون کشاورزی ایران از سال ۱۳۴۰ به بعد .
۵	۵- نمودار تعداد چاههای حفر شده بوسیله کمکهای اعتباری بانک کشاورزی در سال ۱۳۴۶
۶	۶- مقایسه وامها و اعتبارات پرداختی و وصولیهای بانک تعاون کشاورزی از سال ۱۳۱۲ الی ۱۳۳۹ و شش ساله تا ۱۳۴۵ به تفکیک .

فهرست جداول

شماره	عنوان
۱	۱- برآورد میزان کل آب مورد احتیاج سالانه کشت آبی در ایـران .
۲	۲- متوسط تغییرات سالانه وامهای پرداخت شده از طرف شرکتهای تعاون روستایی به اعضا .
۳	۳- متوسط تغییرات سالانه اعتبارات کشاورزی پرداخت شده توسط بانک کشاورزی ایران .
۴	۴- نحوه توزیع اعتبارات در بندهای مربوط به بخش کشاورزی در دوران برنامه سوم .
۵	۵- عمل کرد برنامه سوم در مورد آبیاری .
۶	۶- تغییر درصد سالانه ارزش افزوده کشاورزی
۷	۷- توزیع اجزاء گروه کشاورزی .
۸	۸- میزان تولید محصولات زراعی .
۹	۹- سهم گروههای اصلی فعالیت اقتصادی از تولید ناخالص ملی .

XXXXXXXXXXXX

بناام خدا

مقدمه

از زمانیکه به اصول کار تعاونیها آشنائی پیدا کردم پیوسته همم بودم که بدانم واقعا "تعاون در ایران" بچه صورت معمول است و یا تمام مخارج بودجه ایکه برای اینکار در نظر گرفته شده چه تغییراتی در چگونگی زندگی کشاورزان ایجاد شده است .

لذا بنده برای نشان دادن فعالیتهای تعاونی در ایران و اثرات اقتصادی آن در اقتصاد کشاورزی ، تصمیم گرفتم پایان نامه تحصیلی خود را در این مورد بنویسم .

اینک با تقدیم این ناچیز به پژوهندگان و علاقه‌مندان نهضت تعاون امید این را دارم که این مختصر بتواند کمک کوچکی به شناخت تعاونی ها بنماید . لازم است از جناب آقای دکتر مظهری که مراد گردآوری مطالب این رساله راهنمایی فرمودند ، همچنین از سرکار خانم ناظری ریاست کتابخانه بانك تعاونی کشاورزی که در این راه مریاری فرمودند تشکر نمایم .

حسین سجادی

اسفند ۱۳۵۱

پیش‌ش اول

فصل یکم

اوضاع کلی کشاورزی ایران قدیم

ایران در ادوار گذشته لابلای زاریها و آوارگیها دارا بودن درختانی بوده و در قسمتهای کشاورزی و دامپروری سرطقی بود. طبیعت گاو و گوسفندان به سبک کاشان تحت جیشیده و شوره دامغان و مدارک موجود ایران تنها کشور کشاورزی آسیا بوده است در سه هزار سال پیش از میلاد مسیح و ایرانیان مالای تپه ها خانه ساخته و کشت و زرع و دامپروری داشتند و از سر و سرخ استفاده میکردند (۱).

دین زرتشت بزرگترین حقوق ایرانیان در امر کشاورزی و دامپروری بود. زرتشت کار را به مالیت در کشاورزی تاکید کرد و با بیماری و خشکانیدن با تالانها را نیز توصیه نمود و غنایکله داری و کود دادن زمین توجه خاصی داشته و مردم را تشویق میکرد و باستان.

در زمان هخامنشیان ایرانیان برای زراعت تخم زمین از گاو آهن استفاده میکردند

---

(۱) - رجوع شود به کتاب ج کریمتین و پلسون. تاریخ صنایع ایران.

و نقش آثار هخامنشیان متعلق به چهار قرن قبل از میلاد مسیح موجود در موزه
 لوزان بر این موضوع را ثابت میکند. در زمان کوروش کبیر کشور ایران آباد بود و
 کشاورزی و دامپروری و پرورش حیوانات اهلی منعم و مناسب معمول بوده است.
 پادشاهان هخامنشی به افتخاری و نشان دادن نهال توجه مخصوص داشته اند و در آن زمان
 ایرانیان در فن آبیاری و کانال بندی و مخازن آب استاد بودند (تحقیقات هرشفیلد
 در صنعت جسیف) حتی تیره سولز اطمینان بارتوسط دارپوش کپروتیره کوه اتسوس
 واقع در نزدیکی سالونیک بدستور خشایار شاه حفر گردید.

زمان ساسانیان - در این زمان ترقی کشاورزی بهشترازلحاظ اجتماعی و اداری -
 بوده و از لحاظ تکنیک و فن همچنان کیفیت سابقه باقی ماند. انوشیروان عادل در آبادی
 مزارع همت کاشت و ممالیات عادلانه میداد و بزراعت زراعتی و دام میداد.
 کشاورزی در ایران حدود ۷۲/۵ درصد از کل جمعیت مشغول بود (۱)
 (این رقم امروزه حدود ۶۰٪ و شاید کمی کمتر رسیده است) که مرکب از ۲/۵ میلیون
 خانوار کشاورز میشدند و این عدد ۶ میلیون هکتار زمین زیر کشت در اختیار داشتند

(۱) - قبل از سال ۱۳۴۱

که با آن این وقت آن در پی است. کشاورزان در حدود ۳۰ هزار ده هکتار
 (طبق آخرین آمار در دست ۱۰۲۸ دهه) سکنی داشته اند و محصول خود را
 با قریب ۲۰ هزار تالار قسمت می‌کنند. درآمد خالص هر خانوار بطور متوسط
 حدود ۲۰ هزار تالار و درآمد خالص هر فرد نیز در سال حدود ۷۰۰۰ تالار برآورد
 شده است. (۱)

اکثر قریب با خلق کشاورزان از نعمت خواندن و نوشتن و مواهب زندگی مادی
 بی بهره‌اند. تعداد دامهای کشور طبق آمار سازمان برنامه ۵۰ میلیون رأس می‌باشد
 که از حدود ۲/۵ میلیون هکتار تغذیه می‌گردند.

صادرات عمده کشاورزی ایران جوه برنج و پنبه دانه، برزخ و کجده، زردآلو
 خشک و خرما و جوه جات تازه و خشک و کهنک، پوسته بدون پوست و گردو و پشم
 زرد و وکتیرا بوده است. (۲)

- (۱) - رجوع شود به کتاب اقتصاد کشاورزی دکتر احمد مومسن .
- (۲) - البته این وضع بعد از اصلاحات ارضی و ایجاد سپاه دانش و بهداشت
 و ترویج و آبادانی بکنی تغییر کرده است و وضع روستائیان خیلی بهتر شده است.
- (۳) - رجوع شود به سالنامه های بانک مرکزی ایران .

صادرات کشور در سال ۱۳۳۹

میزان صادرات	تولید کل (هزار تن)	نام محصول
—	۹۰۰	جو
۰	۲۶۰۰	گندم
۲	۲۲۵	برنج
۰	۱۸۳	پنبه‌دان‌بزرگ کج‌د
۰/۲	۱۰/۶	تفاحو
۷	۷	زردآلوی خشک
۲۵	۱۴۰	خرما
۱۵	۱۰۰	سایر حبوبات خشک و تازه
۳۱	۶۰	کشمش
۲/۵	۴/۵	بادام با پوست
۲/۷	۰	پنبه بدون پوست
۰/۵	۰/۵	گردو و فندق روغ
۰	۱۶۰	پشم پاك كرده

•

میزان صادرات	تولید کل (هزارتن)	نام محصول
۱/۵	۲۹۰	گوشت
-	۸۲	قند
۵/۵	۹/۵	چای
-	۱۲۵	حیوانات

محل سالنامه بانک تعاون کشاورزی

واردات معدن کشاورزی عبارت بود از:

روغنهای نباتی سفید و شکر و شکر تصفیه شده، چای و صوفه، چای تازه و خشک و

بهم و مسوهرست و ادویه جات.

موانع پیشرفت کشاورزی ایران بطور خلاصه: کمی آب و بهبود مصرف کردن آن

شوری زمین و فرسایش و نبودن خطوط ارتباطی و باغبان بودن سطح تولید و

توزیع غیر عادلانه درآمد و کمی سرمایه گذاری و کثرت جمعیت روستائیان نسبت

به منابع محدود کشاورزی و بالاخره عدم اطمینان مالکین و زارعین نسبت بهم و نسبت

به وضع موجود مالکیت.

برای بهبود این وضع دولت اختیاراتی برای کشاورزی در نظر گرفته است.

اختیارات کشاورزی مصوب در برنامه اول عمرانی کشور

ریال	فصل اول کشاورزی
۳۰۰ میلیون	۱- مطالعات و تسهیلات طی
۱۱۰۰ =	۲- دفع آفات نباتی و امرای حیوانی و گیاهی
۴۰۰ =	۳- حفظ شوقهای طی از قهقیر جنگل و مراتع و غیره
۴۰۰ =	۴- توسعه محصولات و اصلاحات کشاورزی

۱۸۵۰ میلیون	۱- آبیاری و سدسازی
	پرداخت بهای خاک کشاورزی برای ملاحظه زیر:
۱۵۰ میلیون	۱- ازدیاد سرمایه بانک
۴۰۰ =	۲- اعتباریام کشاورزان
۲۵۰ =	۳- مشارکت در سرمایه‌گذاری در شرکتها و تعاونی
۲۰۰ =	۴- ماشین آلات کشاورزی و کودهای شیمیایی
<u>۵۲۵۰ میلیون</u>	جمع کل

اصدارت اولیه کشاورزی در برنامه صورت ریز و جویی که طبق گزارش رسمی سازمان برنامه به مصرف کشاورزی برسد از اول مهرماه ۱۳۳۴ لغایت پایان خردادماه ۱۳۴۰/

قسمت ۱ (برنامه‌هایی که عوامل آن مشخص شده)

بند ۱ مطالعات آبیاری و سدسازی	۲۲۸ میلیون ریال	۲۸۰/۶۶۵/۸۴۶ ریال
بند ۲ عملیات کشاورزی و آبیاری	۲۶۶ =	۲۵۴/۷۳۱/۶۹۹ =
بند ۳ زراعت و اصلاح نباتات	۵۵۲ =	۲۲۲/۷۲۹/۴۷۱ =
بند ۴ احداث	۱۷۶ =	۲۷۹/۷۷۲/۸۰۷ =